

SZÓKE MAGDOLNA

A HITELKOCKÁZAT MÉRÉSÉNEK SZTENDERD MÓDSZERE ÉS A KOCKÁZAT CSÖKKENTÉSE AZ ÚJ BÁZELI TŐKEEGYEZMÉNY TERVEZETÉBEN

A nemzetközileg aktív bankok számára a – Tízek Csoportjának megegyezése szerint – kötelező, a világ bankrendszerei számára pedig iránymutató a bankok, bankcsoportok tőkemegfelelésére vonatkozó 1988. évi Bázeli Tőkeegyezmény.¹ A kidolgozás alatt álló új tőkeegyezmény egyik legfőbb célja, hogy átfogóbb, kockázatérzékenyebb módon számítsa a banki kockázatokat, és határozza meg az azok fedezéséhez szükséges minimális tőkét. E cél megvalósítása érdekében a javaslat felhagy – a piaci kockázatok tőkekövetelményére vonatkozó 1996. évi kibővítés² óta már egyébként sem érvényes – minden bank számára azonos tőkemegfelelés számításának elvével. A tervezett új egyezmény³ a minimum tőkekövetelmény számításához mindegyik kockázat mérésénél választási lehetőséget kínál, elvárva azt, hogy a bankok/bankcsoportok a kockázatomérési és kockázatkezelési gyakorlatuknak leginkább megfelelő módon számítsák ki tőkekövetelményüket.

A hitelkockázat minimális tőkekövetelményének meghatározásához a kockázat mérésére a javaslat szerint három eljárás választható: a sztenderd módszer, a belső minősítési alapszámítás és a belső minősítési fejlett módszer. A cikkben a sztenderd módszert mutatom be.

1 International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, Basle Committee on Banking Supervision, May 1988.

2 Amendment to the Capital Accord to Incorporate Market Risks, Basle Committee on Banking Supervision, January 1996.

3 The New Basel Capital Accord, Consultative Document, Basle Committee on Banking Supervision, January 2001.

Az új egyezmény tervezete szerint a hitelkockázat mérésénél választható három módszer **közös vonása**, hogy a jelenlegi számítási módhoz képest mindegyik jobban tükrözi a tényleges hitelkockázatot, tartalmaz sztenderdizált, a Bizottság által meghatározott elemeket, illetőleg lehetővé teszi a kockázati súlyok meghatározását és a tőkekövetelménynek a kockázattal súlyozott eszközök (korrigált mérlegfőösszeg) 8 százalékban történő megállapítását.

A három módszer **különbsége** a sztenderdizáltság mértékében mutatkozik meg, azaz abban, hogy hány paramétert határoz meg a bank a saját maga által végzett mérések alapján.

A hitelkockázat mérésének **legegyszerűbb módszere a sztenderd módszer** és az e módszer mellett alkalmazható kétfajta hitelkockázat-csökkentési eljárás.⁴ Ez hasonlít leginkább a jelenlegi egyezményben alkalmazott hitelkockázati méréshez, annál azonban nagyobb mértékben differenciál, amit a kockázati súlyozásnál és a kockázatsökkentő eszközök elismerésénél javasolt változások okoznak. A sztenderd módszer esetében a hitelkockázat mérését lényegében teljes mértékben a Bizottság, illetve egyes részletekben a nemzeti szabályozó hatóságok határozzák meg.

Érdemes áttekinteni, hogy a bankon belül alkalmazott mérések megfelelője miként tükröződik a sztenderd módszernél.

- Az ügyfelek, partnerek nemteljesítési valószínűségének figyelembevétele a külső minősítők minősítési besorolásaihoz a Bizottság által kialakított, illetve a

nemzeti szabályozó hatóság által megfeleltetett kockázati súlyokon, továbbá a Bizottság által meghatározott kockázati csoportokhoz rendelt kockázati súlyozási rendszeren keresztül érvényesül.

- A biztosítékok alkalmazása miatt eltérő veszteségráták hatása a kockázatsökkentő eszközök elismerésén és a kapcsolódó kockázati súlyozáson keresztül hat a tőkekövetelményre.
- A mérlegen kívüli tételekre vonatkozóan a súlyozáshoz figyelembe vett kockázati összeg meghatározása a Bizottság által kialakított sztenderd hitel-egyenértékesítési szorzók (ügyletkockázati súlyok) segítségével egységes módon történik.
- A lejárati, mint a kockázat mértékét befolyásoló tényező csak egész szűk körben, egységes módon kerül figyelembevétele.

A KOCKÁZATVÁLLALÁS SÚLYOZÁSA A SZTENDERD MÓDSZERBEN

A sztenderd módszer, a jelenlegi egyezményhez hasonlóan, alapvetően háromféle partnertípus köré rendezi a hitelkockázatok: a szuverén államok, a bankok és a vállalkozások köré. A kockázati súlyozást ezen belül azonban nem az OECD-hez tartozás, hanem a kockázati szempontokat figyelembe vevő külső minősítések határozzák meg. A külső minősítések alapvetően a felügyeltek által elfogadott minősítő ügynökségek minősítési besorolásait jelentik, de a szuverén államok esetében a minősítő ügynökségek besorolásai helyett az OECD módszertanát alkalmazó exporthitel-biztosítók országminő-

⁴ The Standardised Approach to Credit Risk, Basle Committee on Banking Supervision, January 2001.

1. táblázat

A minősítési besorolás és a kockázati súlyozás a sztenderd módszer szerint

Minősítés	AAA / AA–	A+ / A–	BBB+ / BBB–	BB+ / B–	B– alatt	Nincs
Szuverén	0%	20%	50%	100%	150%	100%
Bankok (1. lehetőség)	20%	50%	100%	100%	150%	100%
Bankok (2. lehetőség)	20%	50%	50%	100%	150%	50%
Vállalkozás	20%	50%	100%	100% „BB–”-ig	150% „B+”-tól	100%
Lakásfedezetű	50%-os marad					

sítéseit is elfogadhatják a szabályozó hatóságok.

Mint az 1. táblázatból látható, a **szuverén országok** esetében a jelenlegi két kategória helyett elvben öt kategóriába kerülnek az országok. A 100 százaléknál alacsonyabb kockázati súlyozás csak a befektetési minőséget jelentő országok esetében lehetséges. Ezek közül a Standard and Poor's jelölését használva az AAA és az AA kategóriák között nincs különbség a kockázati súlyozásban. Ezen országok központi kormányaival, jegybankjaival szemben vállalt kockázatoknak nincs tőkekövetelménye. Az A kategóriába sorolt országok központi kormányaival és jegybankjaival szemben vállalt kockázatok 20 százalékos, a BBB kategóriába sorolt országok említett szerveivel szemben vállalt kockázatok 50 százalékos súlyúak. Ez a változás igen kedvezőtlenül érinti az A és a BBB besorolású OECD-államokat, illetve az A és BBB besorolású nem OECD államok közül azokat, amelyek az IMF-fel

kölcsönnyújtási megállapodást kötöttek. A nem befektetési minőségű B– vagy annál jobb minőségű országok központi kormányaival és jegybankjaival szemben vállalt kockázatok a kockázati súlyozás szempontjából azonosan kezelik a nem minősített országokéival. Meg kell jegyezni azonban, hogy B– besorolásnál rosszabb minősítése – legfeljebb néhány évig – csak egy-két országnak van.⁵

Az OECD módszertanát elfogadó exporthitel-biztosítók általi minősítések előnye, hogy az exporthitel-biztosítók több országot minősítenek, mint a minősítő cégek. A minősítések közül azonban csak azok fogadhatók el, ahol a kockázati pon-

5 A minősítő ügynökségek közül a Moody's és a Standard and Poor's rendelkezik a legtöbb szuverén kibocsátói minősítéssel. A minősített államok azonban a világon létező államoknak mintegy a felét teszik ki. A két ügynökség által minősített államok mintegy öthatoda mindkét cégnél rendelkezik minősítéssel. A kelet-közép-európai társaságok minősítésében vezető pozíciókkal bíró Fitch-IBCA minősítési besorolásainak jelölése megegyezik a Standard and Poor's-ével.

tozás mellett a minimum kockázati prémiumot is nyilvánosságra hozzák. Az 1 kockázati pontot kapott országok kockázati súlyozását 0 százaléknak, a 2 pontot 20 százaléknak, a 3 pontot 50 százaléknak, a 4–6 pontot 100 százaléknak, a 7 pontot 150 százaléknak kell megfeleltetni.

Mivel a szuverén államok esetében a transzferkockázat csak a külföldi devizában fennálló adósságokat érinti, a Bázeli Bizottság lehetővé kívánja tenni a nemzeti szabályozó hatóságoknak, hogy alacsonyabb kockázati súlyozást alkalmazhassanak az adott ország központi kormányával és jegybankjával szemben vállalt olyan kockázatokra, amelyek a hazai valutában állnak fenn, és amelyek finanszírozása szintén hazai valutában történik.

Általános elv, hogy ha egy ország szabályozó hatósága az alacsonyabb súlyozás lehetőségével él, akkor – a versenysemlegesség érdekében – más országok szabályozó hatósága is alacsonyabb súlyozást alkalmazhat ugyanazon kockázatokra. Ha viszont egy ország szabályozó hatósága valamely ok miatt nem alkalmazza az alacsonyabb súlyozást, akkor másik ország szabályozó hatóságának is eszerint kell előírnia a súlyozást.

A nemzetközi státuszú bankok közül a legalacsonyabb, 0 százalékos kockázati súlyt kell érvényesíteni a Nemzetközi Fizetések Bankjával (BIS), a Nemzetközi Valutaalappal (IMF), az Európai Központi Bankkal (ECB) és az Európai Közösségekkel szemben vállalt kockázatokra.

A **bankok kockázati súlyozására** vonatkozóan a sztenderd módszer két lehetőséget kínál, amelyek közül a nemzeti szabályozó hatóságok döntésétől függően

lehet választani. Amennyiben a szabályozó hatóságok az egyik módszert választották, az országban bejegyzett, az egyezmény hatálya alá tartozó, minden hitelintézet esetében következetesen a választott módszert kell alkalmazni.

Az **első lehetőség** szerint a befektetési minőségű, AAA-tól BBB–-ig besorolt országokban bejegyzett hitelintézetek az ország minősítésének megfelelőnél eggyel kedvezőtlenebb kockázati súlyozási kategóriába kerülnének. A BB+ vagy annál rosszabb, illetve a nem minősített országok bankjai viszont az országgal azonos kockázati súlyozásúak lennének.

A **második lehetőség** szerint a bankokkal szembeni kockázatvállalás súlyozása a bank minősítéséhez igazodik. Ez kivételes esetben jobb is lehet, mint az adott állam szuverén kockázatának a minősítése. A nem minősített bankokkal szemben vállalt kockázatok súlyozása ebben az esetben 50 százalékos lenne. Kizárólag a második lehetőségénél, a három hónapnál rövidebb eredeti lejáratú kockázatokra a minősítés szerint járónál egy kategóriával alacsonyabb, de minimum 20 százalékos súlyozás érvényesíthető.

Az A minősítésű országok esetében, mint amilyen Magyarország is, a két lehetőség között alig van különbség. A második lehetőség mellett szól azonban a három hónapnál rövidebb lejáratú kockázatokra érvényesíthető kedvezményes súlyozás. (Természetesen a három hónapoként újrakötött három hónapos szerződések esetén a kedvezményes súlyozás nem alkalmazható.)

Függetlenül attól, hogy a szabályozó hatóság a bankokkal szemben vállalt koc-

kázatokhoz melyik lehetőséget választotta, ha a saját központi kormányval, illetve jegybankkal szembeni, hazai valutában fennálló és hazai valutában finanszírozott kockázatvállalásokra kedvezményes súlyozást érvényesített, a három hónapnál rövidebb eredeti lejáratú, hazai valutában fennálló és hazai valutában finanszírozott bankokkal szemben vállalt kockázatokra az állammal szembeni kockázatvállalásnál egy kategóriával kedvezőtlenebb súlyozás érvényesíthető. A legalacsonyabb súlyra vonatkozóan azonban 20 százalékos küszöbérték vonatkozik.

A **befektetési vállalkozások** a bankokkal azonos elbírálás alá eshetnek, ha a bankokéhoz hasonló, az új tőkeegyezménynek megfelelő kockázati alapú tőke-megfelelési szabályozás és felügyelet vonatkozik rájuk.

A **multilaterális fejlesztési bankokkal** szemben vállalt kockázatokra a bankokra vonatkozó második lehetőség szerinti súlyozást kell alkalmazni, azaz a külső minősítők minősítése alapján szükséges rájuk vonatkoztatni a kockázati súlyt. A bankokkal ellentétben azonban a kiváló minősítésű multilaterális fejlesztési bankok egyedi elbírálás alapján 0 százalékos súlyozást is kaphatnak. Ennek feltételei:

- a külső minősítők többségénél AAA-nak megfelelő hosszú lejáratú minősítés;
- a részvényesek jelentős része AA vagy annál jobb hosszú lejáratú minősítéssel rendelkező állam;
- erős tulajdonosi támogatás, a kötelezettségek visszafizetésére tőkebefizetési kötelezettségvállalás a tulajdonosok részéről, folyamatos tőkebefizetések az államok részéről;

- megfelelő tőke- és likviditási szint;
- szigorú kölcsönnyújtási politika és konzervatív pénzügyi politika, ideértve a hatékony kockázatfelmérési, kockázatkezelési és monitoring folyamatot.

A 0 százalékos súlyozású multilaterális fejlesztési bankok közé tartozik a Világbank (IBRD), az IFC, az EBRD, az Európai Beruházási Bank (EIB), az Európa Tanács Fejlesztési Bankja, az Északi Fejlesztési Bank, az Amerika-közi Fejlesztési Bank, a Karibi Fejlesztési Bank, az Ázsiai Fejlesztési Bank és az Afrikai Fejlesztési Bank.

A központi kormányhoz nem sorolható **regionális önkormányzatok, más hatóságok, a közületi szektorhoz tartozó intézmények** jogállásuk szerint igen különbözők, ami kihat hitelképességükre. Ezekre a Bizottság általában a bankokkal azonos súlyozást javasol, de a nemzeti szabályozó hatóságok számára lehetővé tesz alacsonyabb súlyozást is. Ehhez a következő példaszerű javaslatokat csatolja.

A regionális kormányokkal és a helyi hatóságokkal szembeni kockázatvállalásokra a központi kormányval azonos súlyozást akkor lehet érvényesíteni, ha ezeknek az adókiivetési joguk révén megfelelő bevételt növelő hatalmuk van, és olyan az intézményi jogállásuk, amely a nemteljesítés kockázatát csökkenti.

A központi kormányoknak, regionális kormányoknak vagy helyi hatóságoknak alárendelt adminisztratív testületek vagy más nem ipari-szolgáltató jellegű vállalkozások csak akkor kaphatnak a központi kormányokkal azonos súlyozást, ha megfelelő önálló bevételnövelő hatalmuk van.

Ha ez nincsen, akkor a bankokkal azonos kockázati súlyozási kategória vonatkozik rájuk, feltéve, hogy speciális közületi státuszuk miatt nem mehetnek csődbe, továbbá hogy a részükre nyújtott kölcsönökre szigorú szabályok vonatkoznak.

Azokkal a központi kormányokhoz, regionális kormányokhoz vagy helyi hatóságokhoz tartozó vállalkozásokkal szemben vállalt kockázatokra, amely vállalkozások a magánszektor vállalataival együtt versenyeznek az adott piacon, a tulajdonosuk jogállásától függően a vállalatokkal azonos kockázati súlyozást javasolt érvényesíteni.

A vállalkozásokra szintén a külső minősítők besorolásai alapján kell a kockázati súlyozást megállapítani. Kedvezményes súlyozást csak az AAA és az AA, valamint az A besorolású cégek élveznek. A BBB besorolásúakra – bár befektetési minőségűnek számítanak – a BB-hez, valamint a nem minősített vállalkozásokhoz hasonlóan 100 százalékos kockázati súlyt kell érvényesíteni. A B+ és annál rosszabb minősítésű vállalkozásokra viszont 150 százalékos súlyozást szükséges alkalmazni.

A nem minősített vállalkozásoknak a B+ minősítésű vállalkozásokénál kedvezőbb súlyozását nagy viták kísérték. A Bizottság hangsúlyozta, hogy a nem minősített vállalkozások 100 százalékos kockázati súlyozását azért javasolják, hogy ne dráguljon meg a nem minősített kis- és középvállalatok finanszírozása, továbbá, hogy ne sújtsák az alacsony kockázatú, de nem minősített vállalkozásokkal szembeni kockázatvállalást. A Bizottság ugyanakkor kiemeli, hogy a nem minősített vállalkozásokra a 100 százalékos kockázati

súlyozás minimumnak tekintendő, amelyet az olyan országokban, ahol nagy a nemfizetések aránya, a szabályozó hatóságoknak meg kell növelni. Hasonlóan kell eljárniuk a felügyeletnek az egyedi bankok esetén, ha úgy ítélik meg, hogy a 100 százalékos súlyozás egyes ügyfelek esetében nem elegendő.

A sztenderd módszer új vonása a 100 százaléknál magasabb kockázati súlyozás alkalmazása, amely nemcsak a gyenge minősítésű vállalkozásokkal szemben vállalt kockázatok és a B+ minősítésű értékpapírosított követeléseket érinti, hanem azokkal a vállalkozásokkal szembeni követeléseket is, amelyek lejártak. A lejárt követeléseknek az óvadékkal vagy garanciával nem fedezett, értékvesztéssel vagy kockázati céltartalékkal csökkentett részére 150 százalékos kockázati súlyozást kell alkalmazni. (Egyes nyugati országok gyakorlatában már ma is van a lejárt követelésekre 100 százaléknál magasabb, sőt a 150 százalékos is meghaladó kockázati súlyozás.) Várhatóan a 100 százaléknál magasabb súlyozást kell érvényesíteni a kockázati tőkebefektetésekre és a banki könyvben lévő részvényekre, részesedésekre.

A javaslat szerint a felügyeleti hatóságok döntenek el, hogy mely minősítő ügynökségek minősítéseit fogadják el a kockázati súlyozáshoz, és a nemteljesítési ráták figyelembevételével a felügyeletnek kell elvégezniük a minősítési kategóriáknak a kockázati súlyoknak való megfeleltetést. A versenysemlegesség érdekében a Bázeli Bizottság már publikálta, hogy a Standard and Poor's, a Moody's és a Fitch-IBCA besorolásait miképp kell

megfeleletni egymásnak és a kockázati súlyozási kategóriáknak. A többi minősítő ügynökség esetében nem tudható, hogy a megfeleltetés mennyiben lesz koordinált.

A versenytorzulások elkerülése végett a **minősítő cégek felügyeleti elismerésének** követelményeit és eljárását nyilvánossá kell tenni. Az elismerés legfőbb követelményei a javaslat szerint:

- **Objektivitás.** A minősítő ügynökségnek a minősítésekhez szigorú, következetes módszertant kell alkalmaznia, amelyet a múltbeli tapasztalatoknak valamilyen formában igazolniuk kell. A minősítéseket folyamatosan felül kell vizsgálni, a besorolásoknak tükrözniük kell a pénzügyi helyzet változásait.
- **Függetlenség.** A minősítő ügynökségnek mindennemű politikai vagy gazdasági nyomástól függetlennek kell lennie.
- **Nemzetközi hozzáférés, transzparencia.** A minősítésekhez a hazai és a külföldi érdeklődőknek azonos feltételek mellett hozzá kell férniük. Az ügynökség által alkalmazott általános módszertannak nyilvánosan hozzáférhetőnek kell lennie.
- **Nyilvánosságra hozatal.** A minősítő ügynökségeknek bizonyos mennyiségi és minőségi információkat nyilvánosságra kell hozniuk. Az előzők közé tartoznak a minősítési osztályhoz tartozó tényleges nemteljesítési ráták, meghatározott idő alatt az egyes minősítési kategóriákból más kategóriákba történt átsorolásokra vonatkozó összesítő adatok. A minőségi információk ahhoz szükségesek, hogy a mennyiségi információkat értelmezni lehessen. A minő-

ségi információk közé tartozik az általános módszertan, a nemteljesítés fogalma, minden minősítés időhorizontja és jelentése.

- **Erőforrások.** A minősítő ügynökségnek megfelelő erőforrásokkal kell rendelkeznie, hogy kiváló minőségű, mennyiségi és minőségi megközelítést ötvöző kockázati értékeléseket készítsen.
- **Megbízhatóság.** A megbízhatóság részben összefügg az előzőkkel, de idetartozik az is, hogy a minősítő ügynökség a bizalmas információkat megőrzi. A megbízhatóság egyik legjobb mutatója, ha az ügynökség minősítéseit használják a piaci szereplők.

A tervezet szerint az adott országban bejegyzett, a sztenderd módszert alkalmazó bankcsoportok, bankok a rájuk vonatkozó felügyeleti szerv által elismert minősítő ügynökségek közül szabadon választhatják ki azokat, amelyek besorolását felhasználják a portfóliójuk kockázati súlyozásához. A minősítő cégek eredményeit azonban konzisztens módon kell figyelembe venniük, nem tehetik meg, hogy mindig azét az ügynökségét alkalmazzák, amelyik számukra éppen kedvezőbb. Ha egy partnerre vagy egy ügyfélre több minősítés is rendelkezésre áll, akkor ebben az esetben a második legkedvezőbb minősítés elve az irányadó. Két minősítés esetén ez természetesen a kedvezőtlenebbet jelenti.

A tervezet szerint a hitelkockázatra vonatkozó általános információkon túl, e módszert használó bankoknak évente nyilvánosságra kell hozniuk, melyik minősítő ügynökségekre támaszkodnak a kockázati súlyok meghatározásánál. Emellett fel kell

tüntetniük, miképp kapcsolódnak a minősítések a kockázati súlyokhoz (bár ez a felügyeleti hatóságok által meghatározott), és be kell mutatniuk az egyes minősítő ügynökségek szerinti megoszlásban a kockázattal súlyozott eszközök arányát.

A sztenderd módszerrel kapcsolatosan a **legtöbb kritika** arra irányul, hogy **kevés a kockázati súlyozási kategória**, és az A, valamint a BBB minősítésű államok kockázati súlyozása túl magas. Többen vitatják azt is, helyes-e, hogy egy bank vagy egy vállalkozás minősítése a szuverén kibocsátóénál jobb lehet. Bizonyos esetekben azonban a minősítő cégek is lehetőséget látnak a szuverén kibocsátónál jobb minősítésre. Vannak, akik kétségbe vonják annak helyességét, hogy a nem minősítettek kockázati súlyozása alacsonyabb, mint a gyenge minősítésűeké. Figyelembe kell azonban venni, hogy az államok többségében a kis- és közepeméretű vállalkozások a nem minősítettek közé tartoznak, és a tőkekövetelmény megemlése jelentősen megdrágítaná a finanszírozásukat.

KOCKÁZATCSÖKKENTÉS

A SZTENDERD MÓDSZER ESETÉN

A hitelkockázat minimális tőkekövetelményének mértéke nagymértékben függ attól, hogy a hitelintézet mennyire él az olyan hitelkockázatot csökkentő eszközökkel, amelyeket a szabályozás a hitelkockázat adott módszerénél elismer. A kockázatcsökkentés figyelembevételénél a cél szintén a **kockázatkezelés fejlesztésének**, a fejlettebb kockázatkezelési rendszerek által lehetővé tett pontosabb méréseknek az

ösztönzése. Ezért itt szintén érvényesül a **fokozatosság** és a **választhatóság elve**, bár a választható módszerek a hitelkockázat mérési módszerétől is függenek.

A javaslat nagy hangsúlyt fektet a kockázatcsökkentő eszközök elismerésének általános feltételeire, amelyek betartatását a felügyelet feladatává teszi. Az általános feltételek közé tartozik, hogy a szerződések alapján a kockázatcsökkentés jogilag érvényesíthető, jogi szempontból biztonságos legyen. További követelmény, hogy a kockázatcsökkentő eszköz értéke ne korreláljon annak a kockázatvállalásnak az értékével, amelyet a kockázatcsökkentés érint. A kockázatcsökkentés beszámíthatóságánál alapvető, hogy az intézményben megfelelő legyen a kockázatkezelési folyamat, ideértve az egyenes adós helyzetének és a biztosíték helyzetének, értékének figyelemmel kísérését, a megfelelő kockázatkezelési politikák, folyamatok, rendszerek meglétét.

A januári javaslaton végigvonult egy küszöbérték, az ún. **w faktor**, amely azon az elven alapult, hogy a kockázatcsökkentő eszközök új kockázatot keletkeztetnek. Ezért majdnem minden esetben, meghatározott mértékben, az egyenes adós kockázati súlya is befolyásolta a kockázati súlyozást. A w faktort azonban a konzultatív folyamatban igen heves kritikák érték, azal érvelve, hogy ez egy működési jellegű kockázatot fedez, amelyre az új egyezmény külön tőkét különített el. A 2001. szeptemberi munkaanyag, és a 2001. novemberében, a várható módosításokról szóló dokumentum egyaránt kilátásba helyezte a w faktor **első pillér alóli kivételét**, azzal, hogy szükségességét a máso-

dik pillér alatt a felügyeleteknek kell vizsgálniuk és indokolt esetben alkalmazniuk.

A **kockázatsökkentő eszközöket** a javaslat több csoportra osztja. A **pénzügyi jellegű biztosítékok** közé sorolhatók az óvadékok, a garanciák és készfizető kezességek, valamint a hitelderivatívák. A fizikai biztosítékok közé tartoznak az ingatlan-jelzálogjogok. A hitelkockázati tőkekövetelményt sztenderd módszer szerint számító bankok csak a pénzügyi biztosítékokat vehetnék figyelembe, míg a belső minősítési módszerek alkalmazására jogosult intézmények szerény mértékben a fizikai biztosítékokkal is számolhatnak. Mindkét módszernél megengedett lenne a mérlegen belüli tételek összevezetésének az elismerése, ha annak jogi és egyéb feltételei fennállnak.

A pénzügyi biztosítékokat már az 1988. évi egyezmény is elismerte. A tervezet újdonsága a biztosítékok szélesebb körének az elismerése, a biztosítékok kockázatának jobb figyelembevétele a minősítéseken, a beszámítás módjának változásán és a beszámíthatósági feltételek szigorításán keresztül.

⇒ **Az óvadékok figyelembevétele.**

A sztenderd módszert alkalmazó bankok az óvadékok révén történő kockázatsökkentés beszámításánál három módszer közül választhatnának: az egyszerű módszer, a komplex módszer szabályozói értékcsökkentési tényezőkkel, valamint a komplex módszer a saját számításokon alapuló értékcsökkentési tényezőkkel.

Az **egyszerű módszer** megtartja a jelenlegi egyezmény „helyettesítési megközelítését”, azaz, hogy az óvadékkal fedezett rész esetében a biztosíték az óvadék

helyébe lép. Ugyanakkor a jelenlegi egyezményhez képest kiterjeszti a figyelembe vehető biztosítékok körét, egyrészt a minősítésen, másrészt a kibocsátók típusán, harmadrészt az értékpapír típusán keresztül. A már most is **elismert értékpapíroknál a minősítés** lesz a meghatározó tényező. Az elismert óvadékok a tőkeemfelelést számító intézménynél elhelyezett készpénzbetétek mellett, felölelik a BB-nél jobb minősítésű országok állampapírjait, illetve az adott ország szabályozó hatósága által az állampapírokkal azonos súlyosságú elismert közületi hatóságok, állami szervek által kibocsátott, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokat, a BBB-nél jobb minősítésű bankok hitelviszonyt megtestesítő értékpapírjait. Az A/BBB-vel azonos besorolásúnak tekintve a nem minősített bankok tőzsdén jegyzett kötvényei is elismerhetők kockázatsökkentőként, ha a kibocsátónak egyetlen értékpapírját sem minősítették BBB alatt, nincs információ arról, hogy a szóban forgó kötvény BBB-nél rosszabb minősítést kapna, továbbá a kötvény a csódrangsorban előnyös besorolású (senior adósság) és a felügyelet megfelelően likvidnek minősíti az értékpapírt. Az értékpapírok köre a hitelviszonyt megtestesítő értékpapíroknál kibővül minden típusú befektetési minőségű kibocsátó értékpapírjára, azaz a BBB-nél jobb minősítésű befektetési vállalkozások és más vállalkozások által kibocsátott hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok is. Ezen túl elismertek lennének a tőzsdei indexben szereplő részvények, az arany és a napi árfolyammal rendelkező befektetési jegyek közül azok, amelyek az óvadékként beszámítható eszközökben testesülnek meg.

Az egyszerű módszert azok a bankok alkalmazhatják, amelyek csak korlátozott mértékben folytatnak óvadékkal fedezett műveleteket, és amelyeknél az óvadékokra ügyletenként alkalmazott diszkonttényezők túlzottan magas költségekkel járnának. Az egyszerű módszer használata során az óvadék csak akkor vehető figyelembe, ha az óvadéki szerződés a kockázatvállalás egész futamidejére szól, és az óvadékot a piaci áraknak megfelelően legalább félévente újraértékelik.

A **repo és fordított repo ügyleteket** mindkét oldalon, a repoba adónál és a repoba vevőnél egyaránt kell súlyozni, a lehetséges jövőbeni kockázat figyelembe vétele érdekében. A 2001. januári, a w faktort tükröző javaslat szerint az óvadék kockázati súlyára minimum 20 százalékos súlyt kell érvényesíteni, kivéve az adott intézménynél készpénzbetétekkel, valamint állampapírokkal fedezett ügyleteket, ha az állampapír piaci értékére 30 százalékos diszkontot alkalmaztak. Bizonyos feltételek esetén a minimumérték alatti súlyozást helyezett kilátásba a tervezet, az óvadékot naponta újraértékelő, letét napi feltöltését előíró ügyleteknél, valamint a repo és fordított repo ügyletek esetében. A w faktor eltörlésével valószínűleg a mértékek változnak majd.

A **komplex módszer** a figyelembe vehető óvadékok körét alig, csupán a tőzsdei indexben nem szereplő részvényekkel bővíti, az óvadékok kockázat csökkentő szerepének meghatározásánál viszont a „készpénzzé tehetőséget” helyezi a középpontba. A w faktor eltörlését is figyelembe véve a komplex módszer alkalmazásakor kockázati súlyozáshoz a kockázat

értékét a készpénzbefolyásra átszámított óvadéki értékkel csökkenteni kell, a fennmaradó kockázatra pedig az eredeti kockázatvállalásra alkalmazandó súlyt kell érvényesíteni. Természetesen, ha a számított készpénzbefolyás értéke a kockázatvállalását meghaladja, akkor az ügylet 0 százalékos súlyozású lesz.

A módszer feltételezi, hogy az elfogadott óvadék kockázatát az árfolyamváltozások tükrözik, és az elfogadhatóság mértékét az óvadék napi értékelése esetén a kockázatvállalás fedezettségének a függvényében határozzák meg. Ezért az óvadék fedezeti mértékének megállapításához az óvadék piaci értékét diszkontálják a következő képlet szerint:

$$C_A = C / (1 + H_E + H_C + H_{FX})$$

ahol:

C_A = a biztosíték diszkontált (korrigált) értéke,

C = a kapott biztosíték óvadék piaci értéke,

H_E = a kockázatvállalás értékének várható árfolyamváltozása miatt a kockázatra alkalmazott értékcsökkentési tényező,

H_C = az óvadék értékének várható árfolyamváltozása miatt a kapott óvadéokra alkalmazott értékcsökkentési tényező,

H_{FX} = a kockázatvállalás és az óvadék devizaneme közötti különbség (kockázat-biztosíték) miatti értékcsökkentési tényező.

A „H” (haircut) a biztosíték értékének csökkentéséhez használt tényező, amely azt mutatja, hogy hány százalékkal kell csökkenteni a biztosíték piaci értékét ahhoz, hogy a kívánt fedezeti értéket elérje. Képletben: $C_A = C * (1 - H)$, ahol C_A a kívánt fedezeti érték, C a biztosíték piaci értéke, H a biztosíték értékét csökkentő faktor. A kép-

letből $H = 1 - C_A/C = 1 - 1/(C/C_A)$, ahol C/C_A a biztosítéki fedezeti szorzó. A Bázeli Bizottság által kidolgozott diszkont, bár a „H” megjelölést használja, nem egészen ugyanerre a logikára épül, mivel a beszámítható mértéket a fedezettséghez köti. Ezért az óvadék elfogadott értékét nem a $C_A = C * (1-H)$, hanem a $C_A = C/(1+H)$ képlet alapján határozza meg. Ez utóbbi viszont azon alapul, hogy a fedezettség azért romlik, mert a kockázatvállalás értéke nő, az óvadéké viszont változatlan. Képletben: $E*(1+V) = C$, melyből $E = C/(1+V)$, ahol V a kockázat volatilitása. Hasonló módon viselkedik az árfolyamváltozás hatása, ha a kockázatvállalás devizanemének árfolyama erősödik a biztosíték árfolyamához viszonyítva, és a változás az árfolyam erősödésének százalékos növekményét jelzi. Ha pontosan akarnánk meghatározni a teljes képletet, akkor $C_A = C*(1-H_C)/[(1+V_E)*(1+V_{FX})]$. Bizonyítható, hogy a Bizottság által használt képlet a „haircut” mértékénél kisebb mértékben csökkenti a biztosíték piaci értékét. Olyan hitelezésnél, ahol a devizanemek megegyeznek, és csak az óvadék értékének változása miatt csökken a fedezettség, a képlet $(H_C)^2/(1+H_C)$ mértékben nagyobb értéket eredményez a H_C -nél, és 100 százalékos H_C mellett is 50 százalékos értéket ad. Ha az óvadék miatt nem, csak a kockázatvállalás és az árfolyam miatt kell csökkentést alkalmazni, a Bizottság képlete akkor is egyszerűsít, mert elhagyja a $H_E * H_{FX}$ összeget a nevezőből, ezzel szintén növelve az elfogadott piaci értéket. A képlet meghatározásának csak a saját volatilitásokon alapuló mérések esetében van jelentősége, mivel a Bizottság a szorzószámok meghatározásánál az eltérést tudja kompenzálni. Az eltérés pedig nem túlzottan jelentős, ha figyelembe vesszük, hogy napi értékelésről van szó, és ha mindegyik tényező 5 százalék, akkor a különbség mindössze 0,8 százalék. Ha mindegyik tényezőt pedig 20 százaléknak vesszük, akkor is a bizottsági képlet csupán 7 százalékkal kedvezőbben értékeli az óvadékokat.

A Bázeli Bizottság már korábban megállapította, hogy veszteség kockázata keletkezik, ha a bank óvadékokat nyújtott, mivel az árfolyamváltozások következtében potenciális vesztesége van, és a partner nemteljesítésének pillanatában az óvadék értéke meghaladja a veszteséget jelentő pozíció piaci értékét. Ezért a kölcsönbe adott vagy az óvadékként letétbe helyezett értékpapírokra 100 százalékos ügyletkockázati súlyt kell érvényesíteni, ideértve azt is, ha az repo típusú ügyletekhez kapcsolódik. Ily módon az értékpapír-köl-

csönzési ügyleteknek (amennyiben a kölcsönnyújtást óvadékkal fedezik) mindkét oldalára tőkekövetelmény vonatkozik, és tőkekövetelményt kell számítani a származtatott ügyletekkel vagy más kockázatvállalási ügylettel kapcsolatban nyújtott értékpapír óvadékokra. Ha a bank a partnerrel szemben vállalt kockázatát értékpapír-óvadék biztosítja, akkor értékcsökkentést kell az óvadékokra érvényesíteni (H_C). Amennyiben a bank kockázata a kölcsönbe adott vagy óvadékként elhelyezett értékpapírokból fakad, akkor az óvadékként kapott értéket, ami lehet készpénz vagy értékpapír, a kölcsönbe adott vagy óvadékként elhelyezett értékpapírra vonatkozó értékcsökkentési tényezővel (H_E) is kell mérsékelni. Így például egy értékpapír-kölcsönzési ügylet esetében, amelyet értékpapír-óvadék biztosít, a kockázatvállalás értékcsökkentési tényezőjét a kölcsönbeadott papír szerint, az óvadék értékcsökkentési tényezőjét az óvadékként kapott értékpapír szerint kell meghatározni.

Az óvadék beszámítható értékét csökkentő faktorok értéke függ attól, hogy a fedezettség értékének változása milyen hosszú időszakot érint. Ezt pedig a következők befolyásolják:

- a piaci áron történő újraértékelés gyakorisága;
- az óvadék kiigazításának gyakorisága;
- annak az időszaknak a hossza, amely alatt a bank észleli, hogy a partner nem teljesített;
- az óvadék érvényesítéséhez és az értékesítéséből származó készpénz befolyásához szükséges időtartam, melyet befolyásol a szerződéses dokumentáció

2. táblázat

Az óvadék napi piaci értékelését és az óvadék napi kiigazítását feltételezve a felügyeleti sztenderd értékcsökkentő tényezők (%)

A hitelviszonyt megtestesítő értékpapír-óvadékok kibocsátói minősítés szerint	Hátralévő lejárat	Szuverén		Bankok / vállalatok	
		10 napos tartási periódus	20 napos tartási periódus	10 napos tartási periódus	20 napos tartási periódus
AAA/AA	<= 1 év	0,5	0,7	1	1,4
	>1 év, <= 5 év	2	2,8	4	5,7
	> 5 év	4	5,7	8	11,3
A/BBB	<= 1 év	1	1,4	2	2,8
	>1 év, <= 5 év	3	4,2	6	8,5
	> 5 év	6	8,5	12	17
BB	<= 1 év	20	28,3		
	>1 év, <= 5 év	20	28,3		
	> 5 év	20	28,3		
Egyéb óvadékok		10 napos tartási periódus		20 napos tartási periódus	
A tőzsdei indexben szereplő részvények		20		28,3	
Egyéb elismert tőzsdén jegyzett részvények		30		42,4	
Készpénz		0		0	
Arany		15		21,2	
A devizális különbség miatti tényező (H_{FX})		8		11,3	

Forrás: Basel Committee on Banking Supervision – Consultative Document, The Standardised Approach to Credit Risk, 44-45. old.

megfelelősége, a leszállítás és a fizetés folyamata, valamint az óvadék piaci likviditása.

A sztenderd szabályozói értékcsökkentő tényezőket a Bizottság úgy határozta meg, hogy azok 99 százalékos megbízhatósági szint mellett tíznapos tartási periódusra vonatkoznak. Ezt módosították a kibocsátótól és az értékpapír típusától függően a gyengébb likviditás, illetve a nemteljesítési valószínűség miatt.

A piaci áron történő újraértékelés, illetve az óvadék kiigazításának gyakorisága függvényében a tervezet szerint az **értékcsökkentő tényezőket módosítani** kell. A javaslat megkülönbözteti a tőkepiaci indíttatású műveleteket (repok, fordított repok, értékpapír kölcsönzés, származtatott műveletek és a napi letéti kiigazítás melletti kölcsönzés), ahol a szerződésekben általában szerepel az óvadéki letét napi kiigazítására vonatkozó feltétel, és az óvadék melletti kölcsönügyleteket, ahol az óvadék napi kiigazításának követelménye rendszerint nincs kikötve a szerződésekben. (Ez utóbbiaknál is az óvadékot legalább hathavonta piaci áron újra kell értékelni, egyébként a tőkekövetelmény számításánál nem lehet figyelembe venni.)

A tőkepiaci indíttatású műveletek esetében a sztenderd szabályozói értékcsökkentő tényezők meghatározásánál a Bizottság tíznapos tartási periódussal számolt. Ezt az „idő négyzetgyöke” képlet alapján növelni kell, attól függően, hogy hány naponként kell az óvadéki letétet kiigazítani.

$$H = H_{10} \times [(N_{RM} + 9) / 10]^{(1/2)}$$

ahol:

H = az értékcsökkentő faktor,

H₁₀ = a 10 napos tartási periódushoz tartozó szabályozói értékcsökkentő faktor,

N_{RM} = az óvadéki letétek kiigazítása között eltelt idő.

Az **óvadék melletti kölcsönnyújtásnál**, ideértve az egyéb kockázatvállalásokat is, ha az óvadékot naponta újraértékelik, a letétek kiigazítási követelményének hiánya miatt a sztenderd szabályozói értékcsökkentő faktorok húsznapos tartási periódus feltételezésére épültek (lásd a 2. táblázatot). Ha az óvadék újraértékelése nem naponta, hanem ritkábban történik, akkor a szabályozói értékcsökkentő faktor értékét szintén meg kell növelni az „idő négyzetgyöke” képlet alapján.

$$H = H_{10} \times [(N_{RV} + 19) / 10]^{(1/2)}$$

ahol:

H = az értékcsökkentő tényező,

H₁₀ = a 10 napos tartási periódushoz tartozó diszkont,

N_{RV} = az óvadék átértékelése között eltelt idő.

Bizonyos esetekben az egyes államok szabályozó hatóságai számára a javaslat lehetővé teszi, hogy ne alkalmazzanak értékcsökkentő tényezőt (ún. carve-out approach), feltéve, ha az ügylet megfelel az alábbi feltételeknek:

- az ügylet repo típusú ügyletek közé tartozik;
- a kockázatvállalás és az óvadék is készpénz vagy a sztenderd módszer szerint 0 százalékos súlyozású kibocsátó értékpapírja;

- a kockázatvállalás és az óvadék is ugyanazon devizában denominált, mint a 0 százalékos súlyozású kibocsátó értékpapírja;
- vagy egynapos az ügylet, vagy a kockázatvállalást és az óvadékot is napon-ta újraértékelik és az óvadéki letétet napon-ta kiigazítják;
- az óvadéki letét kiigazításának elmaradása és az óvadék érvényesítése közötti idő négy nap vagy annál kevesebb;
- az ügyletet az értékpapírt kibocsátó jogrendszerében vagy valutaövezetében elismert elszámolási rendszeren keresztül bonyolítják;
- a szerződés az érintett értékpapírokra vonatkozó sztenderd belföldi repo típusú ügyletekre vonatkozó dokumentáció;
- a szerződés tartalmazza, hogy amennyiben a partner nem-teljesít, akkor az ügylet azonnal lezárható;
- a banknak joga van az óvadékot azonnal érvényesíteni és értékesíteni;
- a partner alapvető piaci szereplő, azaz állam, jegybank, önkormányzat vagy más közületi intézmény, bank, befektetési vállalkozás, más pénzügyi vállalkozás, biztosító, szabályozott befektetési alapok, nyugdíjalapok, elismert klíring szervezetek.

Természetesen a javaslat általános elveinek megfelelően, ha egy ország szabályozó hatósága a fenti feltételeknek megfelelő ügyletek esetére eltekint az értékcsökkentő tényezők alkalmazásától, akkor ugyanazokra az ügyletekre más országok is megtehetik, hogy nem alkalmaznak értékcsökkentő tényezőket.

Azok a bankok, amelyek a piaci kockázatok tőkekövetelményének meghatározásához belső modellt alkalmaznak, az értékcsökkentő tényezőket saját belső számításaik szerint is meghatározhatják, amennyiben azt a felügyelet engedélyezi. Ehhez a banknak minden egyes értékpapírra meg kell becsülni a volatilitást. A követelmények, a konfidencia-intervallum azonosak kell, hogy legyenek a piaci kockázatok meghatározásánál alkalmazottakkal. Az értékcsökkentő tényezők számításánál a bankok nem vehetik figyelembe a korrelációkat, és amennyiben bizonytalan az értékpapír likviditása az értékcsökkentési tényezőt növelni kell. Ha az óvadék egy eszközkosár, akkor a kosárban lévő eszközökre megállapított értékcsökkentő tényezők súlyozott átlagaként kell meghatározni a kosárra vonatkozó értékcsökkentő tényezőket.

⇒ **Garanciák, készfizető kezességek és hitelderivatívák.** A hatályos egyezmény kockázatsökkentőként ismeri el az OECD-államok központi kormányai, önkormányzati szervei által nyújtott garanciákat, az OECD-államok bankjainak és befektetési vállalkozásainak garanciáit és készfizető kezességvállalásait, valamint a multilaterális bankok garanciáit. A nem OECD-országok esetében a kockázatsökkentés elismerése a lejáratától és a devizanemtől függ. A **kockázatsökkentés elismerése** „helyettesítési” megközelítésű, azaz az eredeti adós helyett a garantőr kockázati súlyát kell alkalmazni. Hitelderivatívákról a jelenlegi egyezményben nincs szó.

Az új egyezmény tervezete szerint kockázatsökkentőként elfogadható lenne

minden olyan garantőr, készfizető kezes vagy hitelkockázati védelmet nyújtó, amely szuverén állam, állami vagy önkormányzati szervezet, illetve bank, és amelynek a kockázati súlya az adósénál alacsonyabb. A figyelembe vehetők készfizető kezességvállalók köre kibővülne továbbá az A vagy jobb minőségű vállalatokkal, ideértve az anyavállalatokat vagy más csoporton belüli vállalatot. A súlyozás továbbra is „helyettesítési” megközelítésű. A w faktor eltörlésével számolva, ha a kockázatvállalás és a garancia, készfizető kezesség vagy a hitelderivatíva lejáratában és devizanemében megegyezik, akkor a kockázati súlyt a fedezett részre a garantőr, készfizető kezes vagy a védelmet nyújtó kockázati súlyozása szerint kell megállapítani, a nem fedezett részt pedig az egyenes adós szerint kell súlyozni.

Amint az óvadékoknál, úgy a garanciák, készfizető kezességek és hitelderivatívák kockázatcsökkentőként történő elfogadásához is a bankcsoportoknak, bankoknak bizonyos alapkövetelményeket kell teljesíteniük, amelyeknek teljesítését a felügyelteknek kell figyelni, ellenőrizni. Ezek közé tartozik a jól kiépített erős kockázatkezelés, továbbá, hogy a garanciák, készfizető kezességek, hitelderivatívák feltétel nélküliek, visszavonhatatlanok legyenek, explicit és visszafordíthatatlan módon kapcsolódjanak egy kockázathoz, a kötelezettel szemben közvetlen követelést testesítsenek meg. További fontos feltétel a garanciák, készfizető kezességek esetén, hogy a kockázatvállalási szerződésből fakadó mindenféle fizetésre kiterjedjenek.

A **hitelderivatívák** közül a javaslat csak a nemteljesítés swapokat (credit default swaps) és a hozamok teljes kicserélésére vonatkozó swapokat (total return swaps) fogadja el hitelkockázat-csökkentőként, de ez is számos feltétel teljesüléséhez kötött. Idetartoznak a hitelesemény leírásával kapcsolatos követelmények, a hitel nemteljesítésének megállapításával kapcsolatos felelőségek, a türelmi időnek a kockázatvállalás türelmi idejét nem meghaladó volta stb.

Az új egyezmény tervezete lehetőséget ad a garanciák, készfizető kezességek és a hitelderivatívák kockázatcsökkentő szerepének elismerésére olyan esetben is, ha a lejáratuk a kockázatvállalásénál rövidebb. Ennek fontos feltétele azonban a konzervatív megközelítés: a kockázatvállalásnak a legkésőbbi visszafizetés lejáratának megfelelő, a kockázatcsökkentő eszköznek viszont a legkorábbi lejáratnak megfelelő figyelembevétel. Egy évnél rövidebb hátralévő lejáratnál, ha a fedezet rövidebb lejáratú, a kockázatcsökkentést nem lehet elismerni. Egy évnél hosszabb hátralévő lejáratnál a kockázatvállalásnak csak a hátralévő lejáratban megegyező hányadára lehet a kockázatcsökkentést elismerni, a nem egyező hányadra az eredeti adós kockázati súlyát kell érvényesíteni. A kockázati súlyozást az alábbi képlet alapján kell meghatározni:

$$r^{**} = (1-t/T) \times r + (t/T) \times r^*$$

ahol:

r^{**} = a lejáratában nem egyező pozíció kockázati súlya,

r = a fedezetlen pozíció kockázati súlya,

r^* = a lejáratilag megegyező, fedezett rész kockázati súlya,

t = a garancia vagy hitlderivatíva hátralévő lejárata,

T = a kockázat hátralévő lejárata ($t < T$).

Hitlderivatíváknál, ha a kockázátvállalás és a referenciaeszköz lejárata nem esik egybe, akkor a kockázatsökkentést csak akkor lehet figyelembe venni, ha a kockázátvállalás és a referenciaeszköz ugyanarra a kibocsátóra vonatkozik, és a referenciaeszköz a csődben azonosan vagy hátrányosabban rangsorol.

A devizanemek különbözőségét az óvadékokhoz hasonlóan a garantált/fedezett részre vonatkozó értékcsökkentési tényező alkalmazásával kell figyelembe venni, amely a sztenderd felügyeleti értékcsökkentő tényezőket alkalmazó bankok esetében 8 százalék.

⇒ **Mérlegtételek összevezetése, nettósítása.** A javaslat új vonása a mérlegtételek összevezetésére, egymással szembeni nettósítására vonatkozó kockázatsökkentés elismerése. Itt nem azokról a megállapodásokról van szó, amelyek az egymással szembeni követeléseket és kötelezettségeket összevetve a szerződés megkötésétől csak a rögzített új nettó egyenleget számítják pozíciónak (novation), hanem azokról a megállapodásokról, amelyek ezektől a – több országban sztenderdizált – szerződéses megállapodásoktól eltérnek, és a mérlegben bruttó módon kimutatott pozíciókra vonatkoznak.

A javaslat a banki könyvben nyilvánított hitelkövetelések és betéti tartozások összevezetését, mint kockázatsök-

kentő eszközt a következő feltételek teljesülése esetén ismerné el.

- A bank a nettósítási vagy beszámítási megállapodás megkötéséhez megfelelő jogi alappal rendelkezik. A megállapodás mindkét fél jogrendszerében kikényszeríthető, fizetésképtelenség esetén is.
- A bank bármikor azonosítani képes a nettósítás által érintett eszközöket és forrásokat.
- A bank figyelemmel kíséri és ellenőrzi a kockázatok alakulását a szerződés lejárta után is.
- A bank a megállapodás által érintett kockázatok alakulását nettó alapon kíséri figyelemmel és ellenőrzi.

A mérlegen kívüli származtatott ügyleteknél az új tőkeegyezmény tervezete a lehetséges jövőbeni hitelkockázat nettósítására vonatkozó, 1995-ben elfogadott súlyokhoz képest nem javasol módosításokat.⁶

⇒ **A kockázatsökkentéssel kapcsolatos nyilvánosságra hozatal.** A kockázatsökkentéssel kapcsolatos nyilvánosságra hozatali követelmények még nem kellően kidolgozottak. A szeptemberi munkaanyag szerint a bankoknak nyilvánosságra hozniuk a kockázatsökkentésre vonatkozó belső politikákat és eljárásokat, a biztosítékok kezelésére vonatkozó legfontosabb jellemzőket. A nyilvánosságra hozatal minőségi követelményei között szerepel a biztosítékok értékelésének és kezelésének a bemutatása, az elfogadható

⁶ The Treatment of Potential Exposure for Off-Balance Sheet Items, Basle Committee on Banking Supervision, April 1995.

biztosítékok főbb típusainak ismertetése, a legjelentősebb garantőrök, készfizető kezességet vállalók és hitelkockázati védelmet nyújtók típusaira és a biztosítéki koncentrációkra vonatkozó információk közlése.

A mennyiségi követelmények közé tartozik a teljes bruttó hitelkockázati összeg, továbbá azon a hitelkockázatok összértékének a bemutatása, amelyeket a hitelkockázat csökkentés érint, külön feltüntetve az óvadékkal biztosított kockázatvállalásokat, azokat, amelyeket garanciák, készfizető kezességek vagy hitelderivatívák fedeznek, valamint azokat összegeket, amelyekre a mérlegen belüli nettósítás vonatkozik. A nyilvánosság számára be kell mutatni a kockázattal súlyozott eszközök értékét a kockázatsökkentés előtt és az elismert kockázat csökkentés után.

FEL KELL KÉSZÜLNI...

A Bázis II. egyezményt várhatóan jövőre véglegesítik, a kapcsolódó EU direktívák

kidolgozása ez után következik. Az új egyezménynek a tőkekövetelmények nagyságát módosító hatása ma még nehezen becsülhető, hiszen a kockázati súlyozást megalapozó mértékek még jelentősen változhatnak. Az előzőekből látható azonban, hogy még a legegyszerűbb módszerek alkalmazásának feltételrendszere is jóval összetettebb, mint a jelenlegi egyezményben szereplő. Az ezeknek való megfelelés a hatóságok és a piaci szereplők részéről is sok munkát igényel. A szabályozó hatóságoknak fel kell készülniük a minősítő ügynökségek elismerési szempontjainak részletes kidolgozására, a módszerek, eljárások felügyeleti követelményeinek pontos meghatározására. A piaci szereplőknek ki kell választaniuk a kockázatkezelési fejlettségüknek legmegfelelőbb tőkefelelési mérési módszereket, és ki kell alakítaniuk azokat a belső politikákat, eljárásokat és mechanizmusokat, amelyekkel meg tudnak felelni az új követelményeknek. Mindehhez pedig együttműködés és párbeszéd szükséges minden érintett szereplő között.